

МИНИСТЕРСТВО НА КУЛТУРАТА

**НАЦИОНАЛНА ИЗПИТНА ПРОГРАМА
ЗА ПРОВЕЖДАНЕ НА ДЪРЖАВНИ ИЗПИТИ ЗА ПРИДОБИВАНЕ
НА ТРЕТА СТЕПЕН НА ПРОФЕСИОНАЛНА КВАЛИФИКАЦИЯ**

	Код по СППОО	Наименование
Професионално направление:	215	ПРИЛОЖНИ ИЗКУСТВА И ХУДОЖЕСТВЕНИ ЗАНАЯТИ
Професия:	215010	ЛЮТИЕР
Специалности:	2150101	КЛАСИЧЕСКИ ИНСТРУМЕНТИ

Утвърдена със Заповед № *РД 09-991/24.11.2017*

София, 2017 г.

I. ПРЕДНАЗНАЧЕНИЕ И ЦЕЛ НА ПРОГРАМАТА

Изпитната програма е предназначена за организирането и провеждането на държавните изпити за придобиване на III степен на професионална квалификация по професията **215010** "Лютиер" със специалност: 2150101 **КЛАСИЧЕСКИ ИНСТРУМЕНТИ**, съобразно списъка на професиите за професионално образование и обучение по чл. 6 от ЗПОО.

Целта на настоящата национална изпитна програма е да определи единни критерии за оценка на професионалните компетенции на обучаваните, изискващи се за придобиване трета степен на професионална квалификация по изучаваната професия и специалност.

Националната изпитна програма е разработена във връзка с чл. 36 от Закона за професионалното образование и обучение в съответствие с Държавното образователно изискване за придобиване на квалификация (Наредба № 11 от декември 2006 г. за придобиване на квалификация по професия Художник, ДВ, бр. 15 от 2007 г.).

Държавните изпити за придобиване на III степен на професионална квалификация се провеждат в съответствие с изискванията на ЗПОО и Наредба № 3 от 15.04.2003 г. за системата за оценяване.

II. СЪДЪРЖАНИЕ НА НАЦИОНАЛНА ИЗПИТНА ПРОГРАМА:

Настоящата национална изпитна програма съдържа:

1. За част теория на професията:
 - А. Учебно съдържание.
 - Б. Критерии за оценяване.
2. Препоръчителна литература
3. Приложение:
 1. Заявление за допускане до изпити за професионална квалификация.
 2. Примерен тест за писмен изпит по теория на професията
 3. Изисквания за изпита по практика на професията.
 4. Примерно индивидуално практическо задание.

III. ФОРМАТ И ОРГАНИЗАЦИЯ НА ДЪРЖАВНИТЕ ИЗПИТИ ЗА ПРИДОБИВАНЕ НА ТРЕТА СТЕПЕН НА ПРОФЕСИОНАЛНА КВАЛИФИКАЦИЯ

1. Държавните изпити за придобиване на трета степен на професионална квалификация се състоят:

- Изпит по теория на професията
 - Изпит по практика на професията
2. Държавният изпит по теория на професията е писмен и анонимен, като се провежда във формата на тест. Тестът включва въпроси от учебното съдържание от ЗПП. Времетраенето на изпита е 4 / четири / астрономически часа.
 3. Изпитът по теория на професията за всички професии и специалности се провежда на една и съща дата, определена със заповед на Министъра на културата.
 4. Изпитът по практика на професията е в съответствие с компетенциите за достигане на трета степен за професионална квалификация по професията.
 5. Времето и мястото за провеждане на ДЗИ по практика на професията се определя по график, утвърден от директора на училището.

6. Изпитната комисия за държавни изпити за придобиване на трета степен на професионална квалификация се определя от директора на съответното училище в съответствие с Чл. 35 от ЗПОО.
7. В определеното по графика време и място за провеждане на държавните изпити по теория и практика на професията учениците се явяват с документ за самоличност.
8. Оценките поставени от изпитните комисии са окончателни и не подлежат на промяна.

III. УЧЕБНО СЪДЪРЖАНИЕ НА ПИСМЕНИЯ ИЗПИТ ПО ТЕОРИЯ НА ПРОФЕСИЯТА И КРИТЕРИИ ЗА ОЦЕНЯВАНЕТО

Учебното съдържание за писмения изпит по теория на професията обхваща следните теоретични дисциплини:

1. История на люттиерството.
2. Музикална акустика и инструментознание.
3. Солфеж.
4. Люттиерство и технология.

Тестът за писмения изпит по теория на професията се състои от три модула:

5. А. Първи модул- включва двадесет въпроса със затворен отговор от учебното съдържание по дисциплините :6- история на люттиерството; 4- музикална акустика и инструментознание; 2- солфеж;8- люттиерство и технология.

Всеки верен отговор носи по една точка. Максималният брой точки от първия модул на теста е 20.

Б. Втори модул- включва двадесет въпроса с отворен отговор от учебното съдържание по дисциплините :история на люттиерството-5; музикална акустика и инструментознание-3, солфеж-2; люттиерство и технологии-10.

Всеки верен отговор носи по една точка. Максималният брой точки от втори модул на теста е 20.

В. Трети модул- писмено развиване на тема, изтеглена чрез жребий от предварително обявени десет изпитни теми от учебното съдържание на изучаваните предмети. Писмената работа е в обем от три страници като максималния брой точки е двадесет.

- **Учебно съдържание**

Учебно съдържание по музикална акустика и инструментознание:

- Характер на инструмента;
- Акустични особености.

- **Учебно съдържание**

Учебно съдържание по люттиерство и технологии:

- Вид дървесен материал;
- Процес на изработка на детайли;
- Сглобяване , грунд и лак

- **Учебно съдържание**

История на люттиерството:

- познава школите и представителите;
- разпознава инструментите, сравнява и охарактеризира

- **Учебно съдържание**

Солфеж:

-качества на тона, интервали

-особености на настройката и тоналности

IV МОДУЛ ИЗПИТНИ ТЕМИ ЗА ПИСМЕН ИЗПИТ

Тема	План -тезис	Таблица №3	
		Макс. брой точки	
Тема 1	Причини за възникването и развитието на лютниерството, като изкуство.	2	
Изработка на музикален инструмент цигулка. <i>Етапи на изработка.</i>	Характеристика на лютниерството, като творческа дейност.	2	
<i>Подбор и сушене на дървесен материал.</i>	Процес на създаване на инструмента.	8	
<i>Детайли, сглобяване, лепене и лак</i>			
Тема № 2	Причини за възникването на изработка на музикални инструменти.	2	
Сглобяване, лакиране на музикален инструмент-цигулка.Лакирането,като основен елемент за звук и качество.	Детайли и сглобяване, лепене.	2	
<i>Етапи на изработка.</i>	Технология на лаково покритие.	8	
<i>Етапи на сглобяване.</i>			
<i>Процес на лакиране.</i>			
Тема 3.	Свойствата и качествата на дървесния материал .	2	
Съпоставка и принципи между майсторски инструмент и фабрично изработен инструмент.	Обективизиране на двата инструмента-качества, звук, акустика.	8	
<i>Видове материал и технологични процеси.</i>	Фактор материал,звук,условия на работа,лаково покритие,звучност,характер.	2	
<i>Прилики и разлики при двата вида инструменти.</i>			
<i>Условия на изработка,качествена характеристика.</i>			
Тема №4	Историческо развити, етапи.	2	
Цигулката, като основен музикален	Школи и представители.	8	

<p>инструмент-акустични и технологични особености.Група на щрайха. <i>Развитие на музикалния инструмент цигулка.</i> <i>Акустични и технологични стойности.</i></p>	<p>Технология, части, настройка, струни, характер на звука, акустични зони, значение на дясна и лява ръка.</p>	2
<p>Тема № 5 Технологични особености при изработката на музикален инструмент от група щрайх. <i>Технологична изработка на детайли.</i> <i>Части на инструмента, лък, струни.</i> <i>Характер на звучене.</i></p>	<p>Същност на технологичния процес. Етапи при изработката – аналитичен етап. Творчески етап . Етап на реализация.</p>	2 2
<p>Тема № 6 Съпоставка на трите семейства от кременска школа <i>Основи на кременската школа</i> <i>Кременски фамилии</i> <i>Особености на инструментите.</i></p>	<p>Изразни средства – характер и особености на звукоизвличането на самия инструмент. Форма и размер на инструментите. Релеф и лаково покритие. Звуковоакустична характеристика.</p>	8 8 2 2
<p>Тема № 7 Звукът като основен елемент при звукоизвличането. <i>Основни понятия за звук, тон, шум.</i> <i>Свойства на дървесината.</i> <i>Звуковоакустични особености на инструмента.</i></p>	<p>Основни понятия за звук. Резонанс. Особености и свойства на дървесината-еластичност, акустика. Звуковоакустични особености.</p>	2 2 8
<p>Тема № 8 Развитие на лютнерското изкуство в България. <i>Произход и развитие.</i> <i>Представители на лютерията.</i> <i>Особености на българските инструменти.</i></p>	<p>Обща характеристика и анализ. Поколение български лютиери. Характер на българските инструменти.</p>	2 8 2
<p>Тема № 9 История и развитие на съвременната българска лютнерия <i>Исторически анализ.</i></p>	<p>Поява и развитие. Фабрика „Кремона“.</p>	2 2

<i>Фабрична изработка на инструменти. Съвременни български лютieri.</i>	Представители и особености на инструментите .	8
Тема № 10		2
Съвременно българско лютiерско изкуство- школа на Казанлъшките майстори	История и развитие на Казанлъшката школа.	
<i>История и развитие на Казанлъшката школа. Представители.</i>	Представители и характерни особености.	2
<i>Характер на инструментите и тенденция за развитие</i>	Инструментите като форма и звук и тенденция за развитие.	8

Разпределението на точките се отнася за критерия „ степен на обхващане на проблематиката”-12 точки

V.СИСТЕМА ЗА ОЦЕНЯВАНЕ

1. Системата за оценяване на ДЗИ за придобиване на професионална квалификация е точкова. Максималния брой точки за всяка изпитна тема или за всяко изпитно задание е 60. Неправилният отговор се оценява с 0 точки. Непълният отговор се оценява с част от точките за верен и пълен отговор.
2. Оценяването на изпита по практика на професията както и изпълнението на индивидуалното практическо задание се извършва по единни критерии.
3. Крайната цифрова оценка от ДЗИ по теория на професията и от ДЗИ по практика на професията е средноаритметичният сбор от точките на членовете на комисията. Преминаването от точки в цифрова оценка се извършва по следната формула:

Цифрова оценка= общия брой точки : 10.

Получената цифрова оценка се изчислява с точност до 0,01.

Критерии за оценяване по теория на професията и специалността:

№	Критерии за оценяване по теория на професията и специалността	Максимален брой точки
1.	Тест- първи модул, 20 въпроса със затворен отговор	20
2.	Тест- втори модул, 20 въпроса с отворен отговор	20
3.	Тест- трети модул-писмено развиване на тема	20
3.1	-степен на обхващане на проблематиката-12т.	
3.2	-познаване и владеене на терминологията и лютiерските школи с представители и инструменти-2т.	
3.3	-знае детайлите на музикалните инструменти в отделните школи-2т.	
3.4	- логична структура на изложението- 2т.	
3.5	- граматически правилен език и стил-2т.	
	ОБЩО:	60

Критериите за оценяване на професионалните компетенции на кандидатите за придобиване на професионална квалификация по професия Лютiер, специалност Класически инструменти са свързани със способността да се реализират в приложните

изкуства и занаяти на страната и Европейския съюз, както и да се обучават и развиват в бъдеще в академична среда.

На това ниво кандидатите трябва да покажат, че :

- разбират същността на изпитните теми,
- конструктивно и ясно да се изразяват в писмен вид
- имат необходимите знания за успешна професионална реализация;
- могат аргументирано да изложат мнението си по повод артефакти, свързани със специалността им;
- разбират връзката в развитието на теория и практическа реализация в професията;
- правят аналогия на реализацията си, работа в екип;
- съзнават значението на здравословния начин на работа с инструменти и материали, използвани в професията

Литература – всички учебници и учебни пособия, свързани с учебните програми по специалността Лютиерство, История на лютиерството, Инструментознание и музикална акустика, Лютиерство и технология, Солфеж, както и на други източници от наши и чужди автори по посочената тематика.

История на лютиерството

„Лютиерството през вековете”

Автор: Ходжева-Колева Мариана

Издавател: Литературно художествен музей ”Чудомир”

Година: 2009

Елементарна теория на музиката

Автор: Хаджиев Парашкев

Издавателство: Музика

Година: 1976

Музикална акустика

Автор: Георгиев Емил

Издавателство: Музика

Година: 1975

Инструментознание

Автор: Златанова Румяна

Издавателство: Музика

Година: 1976

Енциклопедия на музикалните инструменти

Автор: Абрашев Божидар, Гаджев Владимир

Издавателство: Издавателска къща „Кибее”

Година: 2000

Основи на лютиерството-Италианска школа

Il Palazzo Comunale di Cremona e le sue collezioni d'arte

Автор: Electa Guide

Издавателство: Editoriale Electa-Milano

Година: 1981

„Сказание за цигулката”

Лютиерството в Европа и България

Автор: Зидаров Константин

Издателство: Издателско дружество на Лютиерите

Година: 1996

V. ДЪРЖАВЕН ИЗПИТ ПО ПРАКТИКА НА ПРОФЕСИЯТА

Държавният изпит по практика на професията се състои от създаване на изделие/произведение по специалността, съобразно поставеното индивидуално изпитно задание и от писмена разработка по него.

Индивидуалното изпитно задание се разработва по следния начин:

- Темите се предлагат от учениците, обсъждат се и се възлагат от ръководители-консультанти, които се назначават от директора на училището. Индивидуалното изпитно задание се консултира от ръководителя.
- Заданието се разработва по образец, съгласно приложение № 3, като следва да включва материал, инструментариум, звук.
- Заданието включва наименованието на темата, всички изисквания по разработката на лютиерския проект.
- Теоретичната разработка включва описание на етапите на работа, анализ на концепцията. Тя се придружава от снимков материал и чертежи. Теоретичната разработка е не по-малко от 2 страници машинописен текст /30 реда – 60 знака на ред/ и се представя в два екземпляра – за рецензента и за методическия фонд на училището.
- Изделието/произведението и теоретичната разработка се предоставят на рецензент /назначен от директора на училището/ в срок от 20 дни преди защитата и за тях рецензентът пише своето мнение. Ръководителят-консултант не може да бъде рецензент на дипломната работа.
- Наименованието на изделието/произведението се вписват в свидетелството за професионална квалификация, а в протоколите за дипломиране и името на рецензента.
- Ръководителят-консултант съдейства за снабдяването на учениците, които ръководи с необходимата литература, справочници и други данни, оказва помощ в хода на разработката и контролира поэтапното и самостоятелното изпълнение на работата.
- Рецензентът представя рецензията си в два екземпляра – единият, заедно с теоретичната разработка на ученика се представя на комисията, която ще провежда изпита, най-късно десет дни преди определената дата за изпита, а другият екземпляр е за ученика и му се връчва най-късно три дни преди датата за защита.
- Рецензията съдържа заключение с мнение за допускане или недопускане до защита, без поставяне на цифрова оценка.
- Изпитната комисия се запознава с проблемните случаи и взема окончателно решение.
- Оценките са окончателни и не подлежат на промяна.

Таблица № 4

№	Критерии	Макс. брой точки
1.	Спазване на правилата за здраве и безопасни условия на труд и опазване на околната среда.	Да/не
2.	Спазва технологичните изисквания при отделните етапи при изработка на музикален инструмент.	5
3.	Технологични особености на инструмента.	10
4.	Изработка техническа документация –детайли,лак.	15
5.	Владее разнообразни похвати при нанасяне на лак.	15
7.	Демонстрира завършеност, стилово единство и естетически вкус.	10
8.	Цялостно представя дипломната работа / материали, свързани с етапното изграждане на проекта/ и теоретична разработка.Разсвирване на инструмент.	5
	Общо	60

Забележка:

Изпитните работи по практика на професията се работят в определените за целта ателиета и не се изнасят от там до завършване и оценяване от изпитната комисия.

*Автор: Мариана Ходжева- Колева
Старши преподавател в НУПИД "Акад. Дечко Узунов", гр. Казанлък*